

Ministerineuvoston ehdotus uudeksi koulutus- ja tutkimusalan yhteistyöohjelmaksi

1. Yhteenveto

Yhteiset arvot ja samankaltaiset yhteiskuntajärjestelmät ovat pohjoismaisen yhteistyön perusta. Koulutus, tutkimus, kielet ja kulttuurivaihto ovat keskeisiä yhteistyö-alueita, ja liikkuvuuden merkitys on hyvin suuri pohjoismaisessa yhteistyössä. Tämä käy ilmi raportista *Arvokasta yhteistyötä*, joka on Pohjoismaiden ministerineuvoston vuonna 2017 Pohjoismaissa toteuttama kyselytutkimus. Pohjoismaisella yhteistyöllä on siten koulutus- ja tutkimusministerineuvoston (MR-U) politiikansektoreilla hyvin perusteltu paikkansa myös hallitusten välisen virallisen yhteistyön ulkopuolella.

Koulutus- ja tutkimusministerineuvosto (MR-U) esittää oman sektorinsa uudistetun yhteistyöohjelman. Koulutus- ja tutkimusyhteistyötä koskevan vision mukaan Pohjoismaiden tulee myös tulevaisuudessa olla osaamisen ja hyvinvoinnin johtava alue.

Ohjelma viitoittaa koulutuksen, tutkimuksen ja kielten alan ministeriyhteistyön suunnan tulevaksi neljäksi vuodeksi. Ohjelmassa kuvataan teemoja, joihin ministerit haluavat kiinnittää erityistä huomiota ja joita käsitellään säännöllisesti uusien poliittisten painopistealueiden valossa. Sektori osallistuu Pohjoismaiden ministerineuvoston Visio 2030:n täytäntöönpanon seurantaan. Vision mukaan Pohjoismaiden tulee olla maailman kestävin ja integroitunein alue.

MR-U antaa Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2021 istunnolle selonteon yhteistyöohjelman seurannasta.

2. Taustaa

Pohjoismaiden koulutus- ja tutkimusministerineuvosto (MR-U) on vuosina 2017–2019 tehnyt koulutusta, tutkimusta ja kieliyhteistyötä koskevaa laajaa strategista kehitystyötä. Lisäksi Pohjoismaiden ministerineuvosto on 20. elokuuta 2019 pidetyn pääministerikokouksen yhteydessä hyväksynyt uuden vision pohjoismaiselle yhteistyölle. Tämän perusteella MR-U on laatinut uudistetun yhteistyöohjelman.

MR-U on prosessin aikana kerännyt näkemyksiä Pohjoismaiden neuvostolta ja asianomaisilta Pohjoismaiden ministerineuvoston sektoreilta. Monet ehdotukset näkyvät MR-U:n uudessa yhteistyöohjelmassa.

3. Ehdotus

Pohjoismaiden koulutus- ja tutkimusministerineuvosto tekee yhteistyötä kolmella

strategisella alueella, jotka ovat koulutus, tutkimus ja kielet. Yhteistyöohjelma on muotoiltu hyvin yleisluontoiseksi, mikä jättää tarpeeksi tilaa ja joustoa toimintasuunnitelmien ja aktiviteettisuunnitelmien laadinnalle. Ohjelma antaa myös tarvittavaa joustoa rahoitusvälineisiin, kun NordForsk ja Nordplus tekevät priorisointinsa laadunarvioinnin perusteella.

Koulutus

Koulutus on tietoon, innovaatioon ja liikkuvuuteen perustuvan kilpailukykyisen ja sosiaalisesti kestävän Pohjolan edellytys. Koulutuksen avulla vahvistetaan myös osallistavia arvoyhteisöjä ja hyvinvointia.

Elinikäisen oppimisen periaate ja tulevaisuudessa tarvittavat taidot ovat keskeisiä koulutusalan pohjoismaisessa yhteistyössä. Yhteistyöhön sisältyy koulutuksen koko kirjo: varhaiskasvatus, perusopetus, keskiasteen koulutus, aikuiskoulutus ja kansansivistys sekä korkea-asteen koulutus.

Tässä tarkistetussa yhteistyöohjelmassa on kiinnitetty selkeämmin huomiota muun muassa aikaisessa vaiheessa tehtäviin sektorienvälisiin panostuksiin (esim. kieli, integraatio, osallisuus ja demokraattinen kansalaisuus). Lisäksi tarkastellaan Nordplus ja Nordic Master -ohjelmien kehittämistä suhteessa EU:n ohjelmiin sekä Pohjoismaiden tarpeisiin, joita ovat liikkuvuus, verkostoituminen, kehityshankkeet ja rakenteellinen oppilaitosyhteistyö, ammattipätevyysien tunnustaminen ja koulutuksen digitalisaatio sekä uuden pedagogiikan hyvät käytännöt ja joustava opetuksen saavutettavuus.

Hanke *Nordisk 0–24* on yksi esimerkki siitä, miten MR-U:n rahoituksen turvin pyritään ratkaisemaan monimutkaisia yhteiskunnallisia haasteita. Kyseessä on sektorienvälinen 0–24-vuotiaiden huonossa asemassa olevien lasten ja nuorten hyväksi tehtävä yhteistyö, jossa keskitytään muun muassa koulupudokkuuden ennaltaehkäisemiseen.

Kansansivistyksen parissa toimijat kutsutaan mukaan MR-U:n oman politiikanalan yhteistyöhön aikuisten oppimisen pohjoismaisen verkoston (NVL) ja Nordplusin kautta. Tähän liittyen on toimintaa myös monissa hankkeissa, jotka liittyvät integraatioon ja aikuisten oppimiseen yleisemmin.

MR-U:n koulutusalan budjetista suurin osa käytetään Nordplus-ohjelmaan. Nordplus rahoittaa pohjoismaisia ja Pohjoismaiden ja Baltian maiden välisiä kehityshankkeita, verkostoja ja liikkuvuuteen liittyviä toimia. Vuosittain vaihto-ohjelmiin osallistuu Nordplus-rahoituksen turvin noin 9 000 koululaista, opiskelijaa ja opettajaa. Nordplus Junior -osaohjelmassa luokkavaihto ja opettajavaihto ovat saavuttaneet suurimman suosion. Nordplus-ohjelmassa ei ole ohjelmapriorisointeja, mutta siinä on kaksivuotisia painopistealueita. Painopistealueet *integraatio* ja *digitaalinen osaaminen ja digitaalinen ongelmanratkaisu* ovat nostaneet nämä teemat esiin ja johtaneet moniin kiinnostaviin hankkeisiin. Nordplusin ohjelmakomitea päättää lokakuussa 2019 Nordplusin uudesta painopistealueesta kaudelle 2021–2022.

Tutkimus

Tutkimustieto on kaiken perusta, kun luodaan kestävää kehitystä yhteiskunnan eri alueille, edistetään vihreään talouteen siirtymistä, vahvistetaan kilpailukykyä ja kasvua sekä sosiaalisesti kestäviä yhteisöjä. MR-U haluaa omalta osaltaan vaikuttaa siihen, että Pohjoismaat kehittyvät globaalisti johtavaksi tietoon perustuvaksi osaa- misalueeksi ja vaihtavat tutkimuspoliittisella alueella keräämiään kokemuksia.

MR-U:n alainen laitos NordForsk tekee yhteistyötä kansallisten tutkimusrahoittajien kanssa. Pohjoismaisen tutkimuksen laatua ja näkyvyyttä vahvistetaan tällä yhteistyöllä suurten monialaisten ja sektorienvälisen tutkimusohjelmien avulla. Pohjoismaat tukevat yhteistyötä rahoitusosuudella, josta 1/3 on peräisin NordForskin varoista ja 2/3 kansallisesta rahoituksesta.

NordForsk on vuonna 2011 käynnistänyt strategisia ohjelmia, jotka liittyvät erilaisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Monet näistä ovat Pohjoismaiden neuvostolle jo tuttuja: huippututkimusaloite ilmasto-, energia- ja ympäristöalalla sekä terveyttä ja hyvinvointia, Arktista, yhteiskuntaturvallisuutta, tasa-arvoa, vihreää kasvua, biotaloutta ja neutronitutkimusta koskevat tutkimusohjelmat ovat tällaisia. Muita pohjoismaisen yhteistyön aiheita ovat biopankit, sosiaaliset rekisterit, kliiniset monikeskustutkimukset, eScience ja e-infrastruktuuri. Jonkin aikaa sitten on perustettu seuraavat ohjelmat: kestävä kaupunkikehitys ja älykkäät kaupungit, tieteidenvälinen tutkimus ja julkisen sektorin digitalisaatio. MR-U:n tutkimusyhteistyö NordForskin piirissä käsittelee näin ollen alueita, joilla on tiivis kytkös monien ministerineuvostojen toimialaan. Aiheina ovat ongelmanasettelut ja priorisoinnit Pohjoismaiden ministerineuvoston poliittiselta asialistalta.

Kieli

Pohjoismaissa kaikkia kieliä pidetään samanarvoisina, vaikka niillä ei ole samanlaista roolia. Kieliyhteistyön tulee käsitellä maille tärkeitä teemoja. MR-U on käynnistänyt vuonna 2019 työn yhteispohjoismaisten etujen tunnistamiseksi kielialueella. Tämä työ sisältyy prosessiin, joka saattaa johtaa pohjoismaisen kielijulistuksen tarkistamiseen. Työ tehdään kulttuurisektorin kanssa vuoropuhelussa ja nuoret otetaan työhön mukaan.

Kieliyhteistyössä on jonkin aikaa keskitytty siihen, miten ruotsin-, norjan- ja tanskan-kieliset lapset ymmärtäisivät paremmin toisiaan. Uudessa yhteistyöohjelmassa kieliyhteistyö on laajempaa. Siihen sisältyvät kaikki Pohjolan yhteiskunnan toimintaa ylläpitävät kielet ja työssä keskitytään kielen ja kulttuurin kytkökseen, viestinnän ja kielenkäytön muutokseen (esim. englannin vaikutus, uusi teknologia ja englanti). Vuosina 2019–2021 keskitytään pieniin kieliin ja kulttuurin ja koulutuksen rooliin näiden kielten elävöittämisessä ja vahvistamisessa. Kielikurssiohjelmassa on naapurikielten didaktiikkakurssi opettajaksi opiskeleville, Pohjolan kieliä käsittelevä kurssi, kielididaktiikkakurssi, opettajille suunnattu kirjallisuus- ja kulttuurikurssi ja yliopiston opiskelijoille suunnattu kurssi yhteiskunnan toimintaa ylläpitävistä pohjoismaisista kielistä.

Nordplus Pohjoismaiden kielet -osaohjelmassa on jo vuodesta 2018 keskitytty pohjoismaisiin yhteiskunnan toimintaa ylläpitäviin kieliin ja pohjoismaisiin viittomakieleihin. Ohjelmasta on myönnetty tukea opetusmateriaalin ja verkkosivujen laatimiseen, konferenssien järjestämiseen ja muihin pohjoismaiseen kieliyhteistyöhön liittyviin hankkeisiin.

4. Lapset ja nuoret, tasa-arvo ja kestävä kehitys

MR-U on jo kauan keskittynyt työssään lapsiin ja nuoriin, tasa-arvoon ja kestävään kehitykseen. Uudessa yhteistyöohjelmassa tämä on muotoiltu selkeämmin.

Tavoitteena on, että kaikille lapsille, niin tytöille kuin pojille, tarjotaan oppilaiden psyykkistä ja fyysistä terveyttä tukevia oppimisympäristöjä, että sosiaalisen taustan merkitystä vähennetään ja että kaikilla on mahdollisuus elinikäiseen oppimiseen ja kehittymiseen.

MR-U painottaa tasa-arvo- ja monimuotoisuusperspektiiviä (sukupuoli, ikä, etninen tausta, sukupuolinen suuntautuminen jne.) ja ottaa vammaisnäkökulman mukaan toimintaan aina tarvittaessa. Tutkimusohjelma *Gender in the Nordic Research and Innovation Area* käynnistyi NordForskin rahoituksen turvin syksyllä 2016. Ohjelmasta rahoitetaan viiden vuoden ajan kahta korkeimman kansainvälisen tason tutkimuskeskusta (Nordic centers of Excellence).

Yhteistyöohjelma liittyy myös hyvin monella tavalla YK:n Agenda 2030:een ja muun muassa sen koulutukseen ja tutkimukseen liittyviin kestävä kehityksen tavoitteisiin.

5. Yhteistyö ja organisaatio

MR-U:n organisaatorakenne on edelleen yksinkertainen. ÄK-U:n alaisuudessa ei ole pysyviä valiokuntia tai neuvoa-antavia ryhmiä, mutta sektorilla muodostetaan tarvittaessa ad hoc -työryhmiä. NordForsk on MR-U:n ainoa laitos, ja Nordplus on Pohjoismaiden ministerineuvoston laajin ohjelma elinikäisen oppimisen alalla. Aikuisten oppimisen pohjoismaisen verkosto (NVL) ja kielikurssiohjelma (PSK) hoitavat erityistehtäviä omilla alueillaan korvamerkityin määrärahoihin. MR-U:lla on päävastuu kieliyhteistyöstä, kun taas sektorivastuu kuuluu MR-K:lle.

6. Budjetti

Pohjoismaiden välillä solmitun *Sopimuksen kulttuuriyhteistyöstä* pykälän 15 mukaan MR-U käyttää budjettia oman talousarviokehityksensä sisällä. Vuonna 2019 MR-U:n osuus on 222 086 DKK Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetista. Suuri osa varoista käytetään tutkimuksen ja koulutuksen piirissä käynnistyneen pohjoismaisen yhteistyön rahoittamiseen NordForskin ja Nordplus-ohjelman kautta. Ehdotus ei merkitse suuria muutoksia varojen jakautumiseen sektorin sisällä.